

Maxmudjon QODIROV,
Toshkent davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi, (PhD)

Pedagogika fanlari doktori, dotsent T.Islomov taqrizi asosida

TECHNOLOGIES FOR DIRECTING STUDENTS TO PROFESSION IN TECHNOLOGICAL SUBJECTS OF UNIVERSAL EDUCATION SCHOOLS

Annotation

This article examines the technology of vocational guidance of students in technological subjects of secondary schools. The science of technological education plays an important role in students' choice of future profession, their tasks contribute to the formation of certain skills and qualifications. The direction of technological education is always available in pedagogical higher education institutions and provides the basis for basic pedagogical skills and abilities of future teachers of technological education.

Key words: work, education, profession, school, student, future, process, education.

ТЕХНОЛОГИИ НАПРАВЛЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ К ПРОФЕССИИ ПО ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМ ПРЕДМЕТАМ УНИВЕРСАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В данной статье рассматривается технология профессиональной ориентации учащихся по технологическим предметам общеобразовательной школы. Наука технологического образования играет важную роль в выборе студентами будущей профессии, их задачи способствуют формированию определенных навыков и квалификации. Направление технологического образования всегда доступно в педагогических вузах и дает основу для формирования основных педагогических навыков и умений будущих учителей технологического образования.

Ключевые слова: работа, образование, профессия, школа, ученик, будущее, процесс, образование.

UMUMTA'LIM MAKTABLARINING TEXNOLOGIK FANLARIDA O'QUVCHILARNI KASBGA YO'LLASH TEKNOLOGIYALARI

Annotatsiya

Ushbu maqola umumta'lim maktablarining texnologik fanlarida o'quvchilarni kasbga yo'llash texnologiyasini ko'rib chiqadi. O'quvchilarni bo'lajak kasb tanlashida texnologik ta'lim fani muhim o'rin tutadi, ularning vazifalari ma'lum ko'nikma va malakalarni shakllantirishga hissa qo'shadi. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida texnologik ta'lim yo'nalishi doim mavjud hamda bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini asosiy pedagogik mahorat va qobiliyatlariga zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: mehnat, tarbiya, kasb, maktab, o'quvchi, bo'lajak, jarayon, ta'lim.

Kirish. Mehnatga oid tarbiya – maktab yoshidagi o'quvchilarni pedagog tomonidan tashkillashtirilgan mehnat faoliyat turi, unda o'quvchilarning psixologik jihatdan mehnatga nisbatan ongi shakllanib, bo'lajak kasbini tanlashga ko'mak vazifasini o'taydi. Mehnatga oid tarbiya tizimini biri biri bilan bog'liq bo'lgan to'rtta bloklarda ifodalash mumkin:

1. o'quv jarayonida mehnat tarbiyasi;
2. maktab o'quv darsidan tashqari ishda mehnat tarbiyasi;
3. oilada mehnat tarbiyasi;
4. maktabdan tashqari ishda mehnat tarbiyasi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Har bir inson uchun uzluksiz ta'lim tizimi uni ehtiyojlarini qondiruvchi vosita va shakllanish jarayoni, ma'naviy ozuqa manbai, ta'limning turli bosqichlarda qobiliyatlarni rivojlantiruvchi omil hamda o'zini-o'zi o'rgatish va o'zini-o'zi tarbiyalash yo'li bo'lishi lozim. Shaxs shakllanishi, uni ijtimoiy psixologik va jismoniy yetilishi, kamolga yetgan hamda barqaror vaqti, jumladan tanasi qarigan paytda ham davom etadi deb takidlagan Ya.A.Komenskiy o'z vaqtida [5].

Yangi O'zbekistonda sodir bo'layotgan o'zgarishlar, ta'lim sohasini ham chetda qoldirmadi. Shu ma'noda mamlakatimizda ham bu borada, ta'lim sohasini shakllantirish masalariga jiddiy tarzda e'tibor qaratildi.

Ta'lim – bu tabiiy va ijtimoiy-madaniy amaliyotning o'ziga xos sohalardir, ommaviy va shaxsiy o'zlikni anglash

sifatlarini hamda ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni shakllantirishda katta ahamiyatga egadir. Aynan ta'lim jarayonida ijtimoiy-madaniy tajriba almashinuvi sodir bo'ladi, ya'ni bu jarayonda yosh avlodga nafaqat bilim va malaka meros bo'lib o'tadi, ularga qanday fikrlash, dunyoni anglash, millatimizning ma'naviy boyligi, milliy qadriyatlarimiz, tarixiy merosimiz, urf-odatlarimiz, an'analimiz va diniy e'tiqodimiz shular jumlasidan. Ta'lim jarayonida inson shaxs sifatida shakllanadi. Ta'lim sohasi faqatgina ilmiy jarayon bilan bog'liq emas, yuqorida keltirganimiz ijtimoiy, iqtisodiy, hatto siyosiy jarayonni ham keng qamrovli bo'lgani uchun, u bilan ham bog'liqdir. Ta'lim asosida jamiyat rivojlanadi, albatta ta'lim kasbiy faoliyat jabhasida ham o'ziga xos o'ringa ega.

Professional ta'limning rivojlanishi Vatanimizdagi tubdan amalga oshirilayotgan islohatlar natijasi ta'sirida sodir bo'lmoqda, ya'ni fuqorolar jamiyatining shakllanishi oqibatida, iqtisodiy bozor sektorlarini kengayishi, regionlas

g'oyasi, ta'lim tizimida bosqichma-bosqich pog'onalardan boshlang'ichdan yuqoriga qarab ko'tarilish imkoniyatini yaratadi, bu o'z navbatida ishtirokchilarning kasbiy va shaxsiy faoliyati jarayonidagi rivojlanishni anglatadi va bir bosqichda berilgan vazifaning o'ziga xos yechimi topiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Umumta'lim maktablari sharoitidan kelib chiqqan holda, quyidagi mehnat ta'limiga oid vazifalariga yechim topiladi:

1. maktab yoshidagi o'quvchilarni zamonaviy ishlab chiqarish mahsulotlari bilan tanishtirish, mehnat faoliyatini ilmiy jihatdan tashkillashtirish, mehnatga oid qonuniyatlarni bilan tanishtirish, texnika va texnologiyalar bilan tanishtirish, ijtimoiy-iqtisodiy masalalar bilan tanishtirish;

2. o'quvchilarni turli mehnatga oid bilim va ko'nikmalarga o'rgatish, mehnatning jismoniy va aqliy madaniy asoslarini shakllantirish (o'z faoliyatini rejalashtirish; o'z ish joyini tashkillashtirish, o'z mehnati shuning jumlasidan; xarita, chizma va jadval bilan ishlash; fikrlash qobiliyatlariga ega bo'lish (tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish va boshqalar); oddiy dastgoh va asboblarni ishlatish va boshqalar);

3) shaxsda mehnat ahloqlari sifatlarini rivojlantirish: mehnatsevarlik, burch va javobgarlik, maqsad sari intilish va uddabironlik, ishni ko'zini bilish, yetarli darajada malakaga ega bo'lish, rostgo'ylik, vijdonlik, mehnat faoliyatidagi insonlarga nisbatan hurmat va ularning faoliyatidagi natijalariga va boshqalar;

4) maktab o'quvchilarida mehnat faoliyatining sababiyatlarini shakllantirish, anglash va kasbiy qiziqishlarni rivojlantirish, ishtiyoq, qobiliyat, intilishlar va bilimlarni amaliyot vaqtida qo'llash, ijodiy mehnat ehtiyoji davomida ham;

5) o'quvchilarni bilgan holatida kasbga yo'naltirish va kasbiy faoliyatigacha bo'lgan kasbiy tayyorgarlikni olish.

Tahlil va natijalar. Keltirilgan vazifalar maktabdagi o'quvchilarning mehnatga oid tarbiyaning tuzilishini ifodalaydi. Mehnatga oid tarbiya davomida mehnat yetakchi o'rinni egallaydi. Tarbiyani amalga oshirish quyidagi ko'rinishlarda amalga oshiriladi [2]:

1) ta'lim jarayonini mehnat bilan uzviy bog'lash (mehnatda o'quvchilar o'z bilim va mahoratini amaliyotda ifoda eta olishi lozim);

2) maktab o'quvchisining shaxsiy qiziqishlari mehnat faoliyatida qiladigan harakat bilan mos kelishi (maktab o'quvchilariga mehnatning ahamiyati yaqqol ifoda etilishi kerak, ular qilayotgan ish jamiyatga, oilasiga va o'ziga foydali ekanini bilishi lozim va iqrorga bo'lishi kerak);

3) mehnatni amalga oshira olishi va qila olishi kerak (qilinayotgan mehnat maktab o'quvchisidan kuchni talab etishi kerak, lekin talab etilgan kuch uning kuchidan ortmasligi lozim, ya'ni ularni imkoniyati va qobiliyati darajasida tanlanilishi dardor);

4) maktab o'quvchilarining mehnati rejalashtirilgan holda tashkil etilishi lozim (maktab o'quvchilarini mehnat faoliyatiga qo'shilishi uchun aniq tizim va aniq vazifani ifodalashi kerak, bajarilish ketma ketligi, majburiyatlarni teng taqsimoti, javobgarlikni ajratib ko'rsatmoq, o'zini tutabilish (etiket) shartlarini aniqlashtirish va boshqalar);

5) maktab o'quvchilarini jamoaviy va individual mehnat shakllarini moslashtirish (bir tarafdin maktab o'quvchilari bir biri bilan jamoada hamkorlik qilishi zarur, boshqa tarfdin – har bir maktab o'quvchisi aniq bir vazifani bajarishi lozim va uni qila olishni bilishi kerak, bajarayotgan vazifasining sifati va uni vaqtida tayyorlanishi uchun javobgarlikni his qilishi dardor);

6) maktab o'quvchilarining mehnati natijasining manfati (ahloqiy, moddiy). Mehnatga oid tarbiyani amalga oshirish yo'llari: texnologiyaga oid ta'lim – maaxsus tayyorlangan pedagogik jarayon, ya'ni texnologiya sohasida bilim va mahoratni shakllantirishga yo'naltirilgan. Shakllar: texnologiya darslari, amaliyotlar, ishlab chiqarish hududlariga ekskursiya tashkillashtirish va boshqalar. Maktab o'quvchilarni har xil mehnat ko'rinishlaridagi ishtiroki [3]:

1) o'z o'ziga xizmat qilish. Tuzilishi: o'zining narsalarini ehtiyot qilish va ularga qarash, navbatchilik, maktab xonalarini tozalash va ozoda tutish, kitoblarni, mebellarni ta'minlash v.b.;

2) jamoaviy foydali mehnat. Tuzilishi: rahbarlik, hududni osoyishtaligi, qishloq xo'jalik va sanoat ishlab chiqarish tashkilotlariga ko'maklashish, fermer xo'jaliklariga, dorivor o'simliklarni terishga, makulatura, o'rmon va suvomborlarini nazorat qilishga v.b.;